

Під шумок

Мінськ і Вашингтон можуть відкрити нову сторінку відносин. Але на яких умовах?

В інший час стаття в The New York Times про секретну зустріч чиновника Держдепартаменту США Крістофера Сміта з Олександром Лукашенком і про можливу угоду між Вашингтоном і Мінськом стала б сенсацією, і не тільки білоруського масштабу.

Але зараз ця новина опинилася в тіні скандальної Мюнхенської конференції та спроб Вашингтона перезапустити відносини з Москвою. Однак під шумок глобального шторму, і багато в чому завдяки йому, у Лукашенка відкриваються нові можливості, яких раніше не було.

Публічно було відомо, що Сміт, відповідальний за Білорусь заступник помічника держсекретаря США, 12 лютого приїхав до Мінська і забрав звідти до Вільнюса трьох політ'язнів – журналіста «Радіо Свобода» Андрія Кузнечика, багатодітну матір Олену Мовшик та громадянина США та України Миколу Шугаєва.

Це сталося через день після того, як Москва відпустила американця Марка Фогеля в обмін на росіянина Олександра Винника. І тому для багатьох жест Лукашенка спершу здався простою спробою долучитися до угоди великих держав, щоб додати собі важливості та суб'єктності. Так уже було влітку минулого року, коли Мінськ взяв участь в обміні між західними країнами і Росією, звільнивши громадянина Німеччини Ріко Крігера, засудженого до смертної кари.

На ділі ж останні звільнення з Білорусі були, найімовірніше, лише синхронізовані з передачею Фогеля в США, щоб отримати з цього максимальний медійний ефект, привернути до себе увагу Білого дому через прайм-тайм американських ЗМІ. Але логіка у цього кроку Лукашенка була цілком собі двостороння, що пізніше і підтвердила стаття NYT. Передача трьох осіб Сміту була частиною тривалого білорусько-американського діалогу та обміну сигналами, який розпочався щонайменше на початку минулої осені.

У вересні, після вже кількох хвиль помилювання інших, не пов'язаних зі США політв'язнів, білоруське держТБ показало фільм про Юрія Зеньковича – американського громадянина, який від початку 2021 року сидить у колонії за звинуваченням у підготовці держперевороту. У ньому Зенькович просив колишніх кандидатів у президенти США посприяти його звільненню. У січні влада показала інтерв'ю вже чотирьох людей – Зеньковича і трьох експівробітників американського «Радіо Свобода». Мінськ усіма силами сигналізував, що хоче розмовляти про їхню долю з Вашингтоном.

Щоб закріпити ефект, після інавгурації Трампа було звільнено затриману в грудні громадянку США Анастасію Ньюфер. Лукашенко явно хотів підіграти Вашингтону, давши можливість держсекретареві Марко Рубіо заявити, що варто було лише сильному президенту Трампу прийти до влади, і проблеми, які виникли за Джо Байдена, починають вирішуватися.

Ще гучнішим жестом стало звільнення трьох політв'язнів і передача їх у руки Крістоферу Сміту. Водночас Мінськ притримав ще одного американця Зеньковича і двох експівробітників «Радіо Свобода» – Ігоря Карнея та Ігоря Лосика – за ґратами, мабуть, щоб наступні поступки вже було оплачено чимось більшим, ніж твіт із подяками.

Джерела NYT пролили світло на конкретику цього питання. За даними видання, Сміт і Лукашенко погодилися, що наступними кроками буде звільнення безлічі (мабуть, сотень) політв'язнів, зокрема найіменитіших, і навіть зниження градуса репресій. А в обмін США нібито знімуть санкції з білоруських банків і одного з головних експортних товарів країни – калію.

При цьому важливо бути обережним в інтерпретації подібних інсайдів. Інформація про зустріч у Мінську потрапила в NYT від дипломатів у Вільнюсі, з якими Сміт поділився своїми враженнями на закритому брифінгу після приїзду з Білорусі. Під час передачі інформації не з перших вуст чийсь побажання або запити були витлумачені як фінальні домовленості. Крім того, неясно, як факт оприлюднення цієї «угоди» вплине на її перспективи.

Але Вашингтон справді видається сьогодні більш готовим до подібних обмінів із Лукашенком, зважаючи на різкий відхід Трампа від колишніх табу у відносинах із Росією та Україною.

Необов'язково, що імпульс до угоди з Мінськом походить із самого верху американської адміністрації – напевно чи там є якесь розуміння

або особливий інтерес до Білорусі. Найімовірніше, дипломати нижчого рангу відчують, що настає вікно можливостей, коли старі догми американської політики не працюють, а думка союзників з ЄС не так важлива, як раніше.

Це означає, що можна досягати якихось красивих і гучних розмінів, які вирішують одразу кілька завдань. По-перше, можна врятувати реальних політв'язнів, потенційно – у великій кількості. По-друге, такі угоди добре лягають і в заголовки ЗМІ, і в професійні резюме самих дипломатів. По-третє, вони дають Трампу або його держсекретареві можливість зробити триумфальний твіт про те, що ще в них вийшло краще, ніж в адміністрації Байдена.

*Для Лукашенка
з'являється перспектива
розморозити хоч якісь
західні ринки для
важливих секторів своєї
економіки*

Для Лукашенка тут є кілька потенційних бонусів. По-перше, на тлі стагнуючої російської економіки і падіння експорту в Росію в останні місяці з'являється перспектива розморозити хоч якісь західні ринки для важливих секторів своєї економіки.

Лукашенко без проблем звільнив понад 200 політв'язнів з липня минулого року хвилями по кілька десятків. Нічого не заважає зробити йому те ж саме одномоментно і так, щоб американські політики могли записати собі це в актив. Запас для торгу достатній – у Білорусі понад 1200 відомих правозахисникам політв'язнів, і цей резерв завжди можна поповнити.

По-друге, якщо вбудуватися у хвилю американсько-російського потепління відносин, то поступки Вашингтону можуть пройти нижче радарів Москви і не викликати її гніву. Що дозволено Юпітеру, дозволено і його бику.

По-третє, сепаратне розморожування відносин Мінська з Вашингтоном розбиває єдність західної ізоляції Лукашенка. Це, своєю чергою, може спонукати союзників Трампа в Європі, на кшталт Віктора Орбана або Роберта Фіцо, сміливіше торпедувати нові санкції проти Мінська, а у випадку Словаччини – відправити до Мінська свого посла після п'яти років перерви і в порушення загальноєвропейського дипломатичного невизнання Лукашенка.

При цьому з Європою пов'язана і головна проблема з потенційною угодою Лукашенка зі США. Зняття американських санкцій з калію або банків прибере низку проблем, але саме по собі не забезпечить ні вільної роботи цих банків на Заході, ні транзит калійних добрив

через литовський порт Клайпеда, що є головною перешкодою на шляху їхнього вільного експорту з Білорусі. Саме європейські торговельні та фінансові санкції завдали і завдають Мінську основної шкоди. Навіть від SWIFT кілька білоруських банків відключені за європейським, а не американським рішенням.

І тут виникає питання: чи зможе і чи захоче адміністрація США заради угоди з Лукашенком викрутити руки Євросоюзу загалом і гордій Литві окремо? Це дедалі менш очевидно, зважаючи на розбіжні траєкторії зовнішньої політики ЄС і США щодо російського питання. А якщо Вашингтон не стане цим займатися, то на який час вистачить готовності Лукашенка до поступок зі свого боку, коли він бачитиме, що Євросоюз залишається неприступним?

Більш амбітні частини потенційної угоди, на кшталт відкату репресій, видаються малоюмовірними

Тому більш амбітні частини потенційної угоди, на кшталт відкату репресій, видаються малоюмовірними, та й не особливо необхідними, щоб отримати від Вашингтона обмежені поступки щодо санкцій. Нинішня адміністрація США, яка прагне швидких досягнень-заголовків, однаково навряд чи стежитиме за кількістю щомісячних арештів у Білорусі й тонко налаштовуватиме свою санкційну політику під цю динаміку.

Якщо ж відносини Росії та США дійдуть до моменту, коли адміністрація Трампа вирішить знімати з Москви накладені у зв'язку з війною санкції, то логічно буде синхронно знімати їх і з Білорусі. І тоді правозахисний порядок денний у відносинах США з Лукашенком узагалі може втратити значущість – адже основні обмеження проти нього, включно з калійними і багатьма фінансовими санкціями, запроваджували не за політв'язнів, а за компанію з Росією через співучасть Мінська у війні.

Синхронізація «розморожувань» – з Мінськом і Москвою – може також призвести до того, що Вашингтон може повернути своє посольство в білоруську столицю

Ця синхронізація двох «розморожувань» – з Мінськом і Москвою – може також призвести до того, що слідом за активізацією американсько-російських дипломатичних відносин Вашингтон може повернути своє посольство в білоруську столицю. Пояснити це для адміністрації Трампа буде нескладно: поруч триває війна, через Білорусь відбуваються обміни полоненими, її роль у післявоєнному регіоні може зрости, і тому важливо мати свою присутність «на землі».

І тут своєрідним мистецтвом для дипломатів Держдепартаменту, яким небайдужа доля білоруських політв'язнів, стане спроба витягнути якомога більше з них доти, доки в цьому може бути взаємний інтерес. Якщо Мінськ побачить, що ЄС не збирається знімати свої санкції слідом за США, а американських можна буде позбутися за компанію з Росією без якихось зустрічних поступок, то бажання вплутуватися в обгородки з питань репресій і політв'язнів може зійти нанівець.

Артем Шрайбман

Артем Шрайбман (Artyom Shraibman) - політичний аналітик, засновник Sense Analytics, запрошений експерт Берлінського центру Карнегі.

